

- N. B. :** (1) Attempt any five questions selecting at least two questions from each section.
(2) All questions carry equal marks (20 marks each)

Section I

- 1 Discuss the nationalist movement in Maharashtra.
- 2 Briefly discuss the non-Brahmin movement in Maharashtra.
- 3 Discuss the movement for creation of separate state of Vidarbha.
- 4 Explain the concept of "dominant caste" and discuss the politics of dominant caste in Maharashtra.
- 5 **Write short notes on any two of the following**
 - a) Satya Shodhak Samaj b) Samyukta Maharashtra Samiti.
 - b) Nagpur Agreement d) Dalit movement.

Section II

- 6 Explain the concept of *politics of nativism* with special reference to Maharashtra.
- 7 Explain the concept of *majority and minority communalism*.
- 8 Discuss the progress and problems of cooperative movement in Maharashtra.
- 9 Review the strengths and weaknesses of major political parties in Maharashtra..
- 10 **Write short notes on any two of the following:-**
 - a) Secular response to communal politics .
 - b) Labour Unions in Maharashtra
 - c) Farmer agitations
 - d) Self help groups.

(3 Hours)

Marks : 100

सूचना:

- (१) प्रत्येक विभागातील किमान दोन प्रश्न सोडवा असे एकूण पाच प्रश्न सोडवणे आवश्यक
- (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

विभाग १

- १ महाराष्ट्रातील राष्ट्रीय चळवळीची चर्चा करा.
- २ महाराष्ट्रातील ब्राह्मणेतर चळवळीच्या विकासाची थोडक्यात चर्चा करा.
- ३ स्वतंत्र विदर्भ राज्याच्या निर्मातीसाठीच्या चळवळीची चर्चा करा.
- ४ "प्रभुत्वशाली जात" ही संकल्पना स्पष्ट करा आणि महाराष्ट्रातील प्रभुत्वशाली जाती समूहाच्या राजकारणाची चर्चा करा.
- ५ खालीलपैकी कोणत्याही दोन टीपा लिहा
 - अ) सत्य शोधक समाज ब) संयुक्त महाराष्ट्र समिती
 - क) नागपूर करार. ड) दलित चळवळ

विभाग २

- ६ महाराष्ट्राच्या संदर्भात **देशीवादाचे राजकारण** ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ७ बहुसंख्याकांचा जमातवाद आणि अल्पसंख्याकांचा जमातवाद या संकल्पना स्पष्ट करा.
- ८ महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीच्या प्रगतीचा आणि प्रश्नांचा आढावा घ्या.
- ९ महाराष्ट्रातील प्रमुख राजकीय पक्षांच्या बलस्थानांचा आणि मर्यादांचा आढावा घ्या.
- १० खालीलपैकी कोणत्याही दोन टीपा लिहा.
 - अ) जमातवादी राजकारणावरील धर्मनिरपेक्षतावाद्यांची प्रतिक्रिया
 - ब) महाराष्ट्रातील कामगार संघटना
 - क) शेतकऱ्यांच्या चळवळी
 - ड) स्वयंसहायता गट